

Гребцов В.В.,

*кандидат політичних наук, доцент кафедри загальногуманітарних дисциплін
Міжнародного гуманітарного університету*

КОНЦЕПТУАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІТИКИ США СТОСОВНО РЕГІОНУ ПЕРСЬКОЇ ЗАТОКИ У ПЕРШОМУ ДЕСЯТИЛІТТІ ХХІ СТОЛІТТІ

Регіону Перської затоки історично судилося стати одним з найважливіших на азійському континенті. Просторово-географічне розташування підкреслює його надзвичайну геополітичну важливість. Складність і багатогранність його етно-конфесійної структури сприяють легкій вразливості безпеки цього регіону. Наявність стратегічно значущих природних ресурсів — нафти і природного газу — різко збільшує питому вагу регіону Перської затоки в глобальній системі міжнародних економічних відносин.

Усі ці обставини пояснюють той інтерес, який великі держави традиційно демонстрували стосовно цього регіону. В останній третині ХХ століття із занепадом британського домінування все більшу роль у регіоні починають грати Сполучені Штати Америки. Аналіз концептуального базису, який покладено в основу їхньої політичної лінії щодо країн зони затоки, є важливим компонентом визначення подальшої модифікації регіонального курсу Вашингтона в умовах активізації його політики на Близькому Сході. Окремі аспекти цього питання були висвітлені видатними українськими фахівцями з близькосхідних питань О.О. Воловичем, О.А. Коппель, В.О. Шведом [1]. Належну увагу питанню концептуального оформлення політики США в арабському світі в субрегіонах Леванта та Магрибу приділяють у своїх роботах А.М. Захарченко та В.В. Макух [2]. Дана публікація має на меті певне узагальнення аналізу концептуального підґрунтя американської політики в регіоні Перської затоки з урахуванням нових реалій ХХІ століття, продовжуючи загалом той вектор досліджень, що розробляється її автором вже більше десяти років. Цілями статті є виявлення змін в еволюції курсу США в регіоні за останнє десятиліття, а також аналіз причин, що спровокували ці зміни. Також до цілей даної праці слід віднести дослідження реакції держав регіону Затоки на американські зовнішньополітичні ініціативи щодо нього.

З моменту активного проникнення США до цього району їхня політика модифікувалася, і, донедавна, досить продумано, відповідно до трансформації регіонального балансу сил. Коли треба було створити ілюзію самодостатності своїх регіональних партнерів і продемонструвати світові свою миролюбність, «доктрина Ніксона» погоджувалась на те, щоб американські інтереси в регіоні захищали місцеві союзники Вашингтона. Але незабаром у зв'язку з різким погіршенням стратегічного становища США в зоні Перської затоки «доктрина Картера» від 1980 р.

оголосила її «життєво важливою» для національних інтересів США, яку повинні захищати власне американські «сили швидкого реагування» [3]. Під час ірансько-іракської війни США на офіційному рівні стали підтримувати Ірак як слабкішу сторону в рамках концепції «конструктивного залучення» цієї країни до орбіти Заходу, не забуваючи при цьому неофіційно підтримувати Іран, що визнавав їх «Великим Сатаною» [4].

Активне співробітництво США з саддамівським Іраком в рамках даної концепції продовжувалось фактично до агресії Іраку проти Кувейту в 1990 році. Одразу після цього Вашингтон різко змінив акценти своєї регіональної політики. Образ Іраку в деклараціях адміністрацій Дж. Буша-старшого та Б. Клінтона перетворився на уособлення вселенського зла, що відобразилось і в концепції «подвійного стримування» (1993 р.) Головне твердження даної концепції полягало у визнанні існування в регіоні двох однаково небезпечних для міжнародного співтовариства держав — Ірану та Іраку. Завдання США полягає в тому, щоб паралізувати будь-які їхні експансіоністські наміри і запобігти дестабілізації в зоні затоки. Головною метою залишається захист життєво важливих інтересів США в регіоні — «безперервний безпечний доступ США та їхніх союзників до нафти Арабської затоки» [5].

Для досягнення поставленої мети було визнано необхідним задіяти комплекс заходів, що передбачають політичну ізоляцію Тегерана і Багдада, та економічний тиск на них за допомогою санкцій. Визнавалося за потрібне також забезпечити консолідацію опозиції нинішнім режимам і надати їй матеріальну допомогу. Стосовно Іраку на хвилі істерії 1991 року були задіяні драконівські заходи щодо руйнації його промислового та сільськогосподарського потенціалу, системи охорони здоров'я та освіти. Економічні санкції, ініційовані США, призвели до гуманітарної катастрофи з численними жертвами серед найуразливіших та незахищених верств іракського населення. І на цьому тлі особливо цікавим виглядає бажання Білого Дому імплементувати положення «подвійного стримування», «доки ці держави [Ірак та Іран — В.Г.] становлять загрозу інтересам США, інших держав у регіоні та їх власним громадянам [курсив наш — В.Г.]» [6]. Природно, чи становлять правлячі режими загрозу для своїх громадян, мали вирішувати у Вашингтоні. Таке формулювання дозволяло пролонгувати політику «подвійного стримування» скільки буде потрібно.

Специфіка «подвійного стримування» полягала у тому, що воно було «сплановане для підтримки балансу сил у регіоні незалежно від Іраку чи Ірану». Тобто адміністрація Клінтона прагнула створити регіональну систему безпеки без урахування фактору політики найзначніших держав зони затоки, штучно абстрагуючись від них. Але в цьому і полягала природна слабкість концепції «подвійного стримування», оскільки конфігурація регіонального балансу сил не змінилась: Іран — Ірак — Рада співробітництва арабських держав Перської затоки (на чолі із Саудівською Аравією). Необґрунтоване спрощення політичної ситуації в регіоні на базі ідеологічних мотивів призвело до того, що політика США в зоні Перської затоки втратила гнучкість і на початку ХХІ століття опинилась у глухому куті.

Політична поразка США у серії «іракських криз» наприкінці 90-х рр., а також катастрофічні наслідки режиму економічних санкцій проти Іраку призвели до різкої критики на адресу політики «подвійного стримування» як з боку тих американських політологів, хто вважав її геноцидом по відношенню до населення Іраку (Р. Кларк, М. Клер [7], Н. Хомскі, Д. Холлдей [8]), так і тих, хто наполягав на відмові від пасивного курсу стримування задля наступальних дій (П. Вулфовіц, А. Гарфінкл [9], Д. Кей [10], П. Родмен [11]). Була ще одна досить значна група аналітиків, які виступали за перегляд об'єктів стримування, пропонуючи не відмовлятися від нього по відношенню до Іраку, але скасувати його стосовно Ірану (Р. Мерфі, З. Бжезінскі, Б. Скаукрофт [12]).

Політика «подвійного стримування» реально проіснувала до осені 2001 р. Теракти 11 вересня 2001 р. надали адміністрації Дж. Буша-молодшого привід трансформувати пасивну лінію стримування на активне втручання у справи регіону. Фактично, взяла гору партія «яструбів» на чолі з П. Вулфовіцем, Д. Рамсфелдом і Р. Перлом. Цієї самої лінії мусив притримуватись і державний секретар США К. Пауелл, хоча він ще з часів кувейтської кризи 1990-91 рр. був відомий як людина поміркованих політичних переконань.

Головними ідеологами нового зовнішньополітичного курсу США була розроблена доктрина «Звільнення світу від зла і тероризму» — відома теорія про глобальну «вісь зла». Автором самого терміну був спічрайтер президента Д. Фрам. Згідно з цією доктриною, позитивні глобальні процеси демократизації політичних систем, поширення ринкових принципів економіки наштовхуються на опір кількох країн. В кожній з даних країн панує жорсткий диктаторський режим, який масово порушує права людини і проводить непередбачувану політику на міжнародній арені, характерними рисами якої є агресивність, підтримка міжнародного тероризму і намагання отримати зброю масового знищення. Оскільки міжнародний тероризм, за діями якого, за переконанням авторів концепції «осі зла», стоять саме ці держави, перейшов у наступ проти країн ліберально-демократичного блоку, США повинні належним чином відреагувати і скинути ворожі режими навіть за допомогою військової сили. Офіційною мовою американського державного департаменту це

йменувалось «війною з міжнародним тероризмом». Дж. Буш II заявив, що «оголошення війни тероризму означає оголошення війни будь-якій державі, яка є притулком для тероризму. Оскільки держави, які приймають у себе терористів, є терористичними державами, і як до таких треба до них ставитись» [13].

До «осі зла» були віднесені спочатку три країни — Ірак, Іран, Північна Корея (як можна легко побачити, на дві третини ця вісь комплектувалася за рахунок країн Перської затоки). Згодом число цих держав поширилось завдяки включенню в цей перелік нових «злодіїв» (наприклад, Лівії, Сирії та навіть Куби), однак головні події продовжували пов'язуватися з Перською затокою.

Принципово нового ця доктрина в собі містила мало. Основні її положення простежуються в концепції «нового світового порядку», яка стала породженням кувейтської кризи 1990-91 рр., і клінтонівської доктрини «держав-ізгоїв». Вони лише модифіковані в жорсткіший бік. Навіть сам термін «вісь зла» був фактично плагіатом, або ж, кажучи делікатніше, емоційно-публіцистичною мутацією двох попередників: «осі Берлін — Рим — Токіо» кінця 30-х рр. та «імперії зла», яку озвучив Р. Рейган на початку 80-х.

Єдине, що істотно відрізняло ставлення американської адміністрації до регіону Перської затоки у порівнянні з попередніми роками, це різке охолодження американсько-саудівських відносин. Причиною цього були такі факти: 1) саме саудівський мільйонер У. Бен Ладен очолює терористичну організацію «Аль-Каїда», яка взяла на себе відповідальність за теракти 11 вересня; 2) переважна більшість організаторів і реалізаторів даних терактів були саудівці. Також, в решті решт, США звернули увагу на загальновідомий факт фінансування представниками династії Саудидів і саудівськими урядовцями ісламістських рухів, які сповідують тактику насильницьких дій для дестабілізації ситуації в мусульманському світі і за його межами.

Напруга у відносинах між Вашингтоном та Ер-Ріядом призвела до того, що США навіть тимчасово внесли Саудівську Аравію до країн, що підтримують тероризм. Американська преса і телевізійні канали розгорнули масштабну кампанію з дискредитації власного союзника. Але остаточний розрив із Саудівською Аравією на даному етапі загрожував надзвичайно ускладнити і без того доволі складне положення США на Близькому і Середньому Сході. Вище саудівське керівництво також було життєво зацікавлене в збереженні підтримки Сполучених Штатів, оскільки для нього реальну небезпеку становили місцеві ісламісти, які вже давно погрожували знищити правлячу верхівку королівства за її співпрацю з Вашингтоном.

Військові дії, які неодмінно мусили слідувати за терористичним актом такого масштабу, як це мало місце 11 вересня, Вашингтон розпочав проти Афганістану. На час підготовки операції по вторгненню в Афганістан Дж. Буш стосовно іракської проблеми в силу низки важливих причин висловлювався вкрай обережно, не наполягаючи на силових методах її вирішення [14, с. 27]. Однак після повалення режиму

талібів, що було передчасно сприйняте багатьма аналітиками в Америці як перемога, адміністрація Дж. Буша вирішила зробити з великої катастрофи терактів 2001 р. велику перемогу, поширивши свій одноосібний вплив на регіон Близького і Середнього Сходу.

З другої половини 2002 р. США цілеспрямовано починають готувати міжнародну громадську думку до визнання необхідності війни з Іраком. Концептуальним підґрунтям цьому фактично слугували «ліберально-ідеалістичні» погляди, згідно з якими держави демократичного світу повинні втручатись у справи інших країн, де масово порушуються права людини, де правлячі режими проводять агресивну політику на міжнародній арені та намагаються отримати технології виготовлення зброї масового знищення. Дане втручання може мати навіть характер військової інтервенції, якщо це буде необхідно (так звана «гуманітарна інтервенція»).

Слабким місцем даної теоретичної розробки є теза про захист прав людини за допомогою військових дій проти цілої країни, оскільки фактично це означає, що інтервенти-визволителі вбиватимуть тих, кого вони визволяють, заради захисту їх прав. На цьому тлі природним виглядає негативна реакція значної більшості країн світу на пропозиції Вашингтона. За даними соціологічних опитувань, більшість мешканців навіть тих країн, уряди яких підтримали ідею антиіракської операції, висловлювалися проти інтервенції.

Проте блискавична перемога на першій стадії операції «Іракська свобода» (20 березня — 1 травня 2003 р.) над баасистським режимом у Багдаді додала впевненості прибічникам жорсткої політики на Близькому Сході. Близько місяця з неофіційних джерел Вашингтона надходила інформація про підготовку аналогічної операції проти Сирії або проти Ірану. Але згодом стало очевидним, що війна в Іраку не закінчилась, так само, доречі, як в Афганістані. Плани з негайного повалення режимів в Ірані та Сирії довелось скасувати.

Однак правоконсерватори у Вашингтоні не збирались втрачати позиції. Один з найближчих радників міністра оборони США Д. Рамсфелда Р. Перл і екс-спічрайтер Дж. Буша-молодшого Д. Фрам на чолі групи неоконсервативних однодумців розробили план завершення боротьби зі світовим злом в рамках концепції «Кінець зла» (січень 2004 р.).

На їхню думку, після перемоги в Іраку Вашингтону потрібно остаточно розв'язати північно-кореєське та іранське питання. Однак методи для досягнення цієї мети пропонуються інші. По відношенню до Пхеньяну необхідно застосувати варіант повної повітряної та морської блокади на кшталт того, що використали США в 1962 р. проти Куби. Щодо Ірану, то враховуючи його значний людський і матеріальний потенціал, військові дії проти нього здаються надто ризикованими, незважаючи на те, що він не має такого союзника на міжнародній арені, як Китай для КНДР. Але, використовуючи незадоволення частини населення надмірною ісламізацією країни, можна задіяти польський сценарій початку 80-х рр. Це передбачає налагодження зв'язків з

опозицією, надання їй широкої матеріальної та моральної підтримки, організацію її пропагандистської діяльності в Ірані. Набагато жорсткіше автори концепції пропонують поводитися з Сирією, яка «слабкіша за Іран».

Але справжня новина концепції полягає в намірі Р. Перла і Д. Фрама вбачати основну загрозу національній безпеці США в регіоні з боку Саудівської Аравії. Згідно з розробленою моделлю, Вашингтону рекомендовано «взяти в облогу» королівство, довівши його причетність до міжнародного тероризму. Це передбачає покарання саудівських підданих, навіть членів королівської родини, якщо вони допомагають терористичним угрупованням, а також ультиматум Ер-Ріяду стосовно повного припинення фінансування ваххабітських організацій у світі. У разі невиконання Саудівською Аравією даних вимог США повинні сприяти відокремленню нафтодобувної східної провінції королівства, населення якої складають переважно шиїти, і таким чином остаточно вирішити «саудівське питання» [15].

Проте відставка Р. Перла, однією з причин якої став очевидний провал операції США в Іраку, довела, що набагато легше покінчити з «кінцем зла», ніж зі злом як таким, принаймні у його вашингтонському розумінні.

Наступним кроком Америки з ліквідації зла в більшості країн мусульманського світу стала концепція «Великого Близького Сходу». Ідеї даної концепції формувались протягом 2002-03 рр. [16], однак остаточно були проголошені на початку наступного 2004 року. Ця доктрина базувалася на постулаті, який стверджував, що регіон Близького Сходу (у найширшому його розумінні) буде становити загрозу для США доти, доки там не відбудеться докорінної трансформації політичних і економічних інститутів. Тобто для ліквідації умов, що сприяють розвитку тероризму в мусульманському світі, в країнах зазначеного регіону потрібна демократизація політичної системи та лібералізація системи економічної.

Згідно з проектом, перетворення мали одночасно охопити величезну територію — від арабського узбережжя Атлантичного океану в північній Африці до Афганістану і Пакистану. Вони повинні проводитися за моделлю, яку запропонує Вашингтон, швидко і без зволікань. Заохочувальними засобами обрано економічну допомогу та допомогу в інтеграції до світових економічних структур, наприклад СОТ. Зразком для цієї політики чомусь мали бути загальноєвропейські договори від 1975 р. («Гельсінський акт»), які допомогли демократизувати СРСР і країни Східної Європи [17].

Для регіону Перської затоки, частина якого вже випробувала на себе методи американської демократизації, це був відвертий виклик. Давні регіональні союзники США — аравійські монархії, що є одними з найконсервативніших країн ісламського світу — опинилися під загрозою стати мішенню боротьби з терором з боку свого покровителя, якщо не відмовляться від своїх традиційних, базових цінностей. Не дивно, що спроби реформувати мусульманський світ тактикою «палики і моркви» були сприйняті негативно. Незважаючи на боротьбу за вплив на

регіональному рівні, три ключові арабські держави — Єгипет, Сирія, Саудія — єдиним фронтом виступили проти проекту «Великого Близького Сходу». Як альтернатива, ними були схвалені франко-німецькі пропозиції щодо поступової демократизації політичних систем арабського світу з врахуванням місцевих традицій та реалій.

Однак це в жодному разі не зупинило просування нового «злоторого» проекту, особливо після того, як державний департамент очолила відома своєю рішучістю К. Райс. В Лівані відбулась так звана «кедрова революція» — перша для неоконсерваторів успішна спроба «кишенькової революції» поза межами пострадянського простору. Але на цьому успіхи демократизації і закінчились (до того ж, враховуючи нестійку і вкрай складну ситуацію в Лівані, зараз вже можна не сумніватись, що навіть вони є нетривалими). Однак, за новою концепцією, різко посилюється тиск на Іран; на початку 2005 р. риторика США по відношенню до нього набула особливої жорсткості, з неофіційних джерел розповсюджувались чулки про можливість завдання ракетно-бомбових ударів по іранській території. З одного боку, їх можна розцінити як навмисний хід адміністрації з метою примусити іранське керівництво на певні поступки. Проте, враховуючи тодішній модус операнді Вашингтона, дуже значна частина аналітиків не вважали ці заяви політичним блефом.

Але активне втручання США навіть без прямої військової участі мало і свій передбачуваний зворотний бік. Встановлення проамериканського режиму в Лівані викликало радикалізацію і згуртування прибічників «Хезбалли», яка за допомогою Ірану та Сирії навіть згодом змогла успішно витримати відкрите військове протистояння з ізраїльською армією. Самі США були змушені відмовитись від ідеї демократизації Близького Сходу після тріумфу радикальних ісламістів із «Хамас» на довгоочікуваних «чесних і прозорих» виборах у Палестинській автономії 2006 р., що різко загальмувало процес мирного врегулювання між Ізраїлем та Палестиною, а також поставило саму Палестину у стан двовладдя на межі громадянської війни. Подальший рух на демократизацію був припинений. Арабські монархії Перської затоки могли зітхнути з полегшенням. Об'єктивно, перевірені сателіти на Близькому Сході, навіть якщо вони правлять залізною рукою, набагато кращі для США за примарну демократизацію, яка в умовах сьогодення закінчується захопленням влади екстремістськими мусульманськими рухами.

Натомість в Ірані без зайвої допомоги США дійсно відбулись відносно чесні (безумовно, за параметрами Середнього Сходу) парламентські вибори, де перемогу святкували прихильники ісламських партій, які дещо втратили електорат у другій половині 1990-х рр. Наступні президентські вибори в Ірані також підтвердили тенденцію посилення ортодоксального мусульманського крила в житті країни. США поспішили засудити форми та методи виборчого процесу в Ірані, хоча, на відміну від того ж Іраку, де за американськими повідомленнями

пройшли дуже чесні вибори, в Ірані місцевим виборцям не загрожували ані вибухи, ані обстріли — невід'ємний атрибут демократії по-американськи в Іраку. Але збройний конфлікт з Тегераном уже мав би суїцидальні наслідки для близькосхідної політики США, оскільки через це вони б власноруч утворили єдиний фронт на величезній території від Іраку до Афганістану та Пакистану, з перспективою його поширення і на інші країни мусульманського світу.

І США змушені були відступити. В останні роки правління Дж. Буша вони відмовились від 1) думки про реальну військову перемогу в Іраку; 2) інтервенції в Іран чи Сирію; 3) ідеї просування демократії на Близькому Сході за будь-яку ціну. «Хрестовий похід за демократію», широко анонсований ще першою його адміністрацією, завершився тим, чим завершувалась більшість хрестових походів — невдачею.

Новий президент США Б. Обама ще під час передвиборчої кампанії наголошував, що Ірак був обраний для удару «помилково», що головні зусилля треба зосередити на Афганістані, який є справжнім розсадником тероризму. Антиіракська коаліція цілком розпалась, а американські військові частини були частково передислоковані до Афганістану, частково ж ізольовано утримувались в Іраку, вже уникаючи активних дій. Ірак перетворився на аморфну країну з перманентною, хоча і не дуже активною, громадянською війною, де курдська частина мріє про незалежну від Багдада державу. Натомість Іран, досить легко витримавши спроби чергової «кишенькової революції» у 2009 р., перейшов у тихий наступ, і не лише в Іраку, але і в Ємені, Саудівській Аравії, Лівані, підтримуючи місцеві антиамериканські шиїтські рухи. Щодо до країн РСАДПЗ на чолі з Саудією, то завдяки американській політиці цей останній бастион американського впливу у Перській затоці став дуже хитким і вразливим.

До того ж, проблеми демократизації даного регіону, з ініціативи США вже колись актуалізовані, можуть ще неодноразово постати на порядку денному, несподівано навіть для тих, хто колись їх розпочав. Вони можуть торкнутися і тих держав, доречі, переважно американських сателітів, що вважаються «багатопартійними» чи «ліберальними» за місцевими параметрами (від Марокко до Єгипту та Йорданії), не кажучи вже про доволі виняткові за багатьма параметрами країни РСАДПЗ. У цьому разі наслідки можуть бути непередбачуваними для всього Близького Сходу.

Отже, протягом періоду, що досліджується, еволюція американської зовнішньополітичної лінії стосовно регіону Перської затоки була обумовлена відповідною модифікацією домінуючих політологічних теорій, а вони, у свою чергу, намагались відповісти на нові виклики часу. Часто нові доктрини Вашингтона, на відміну від 90-х рр., торкались не лише зони затоки, але й усього регіону Близького і Середнього Сходу загалом. Концептуальний базис американської політики до 90-х років, незважаючи на численні недоліки, мав більше прагматичних рис, ніж концепція «подвійного стримування», логічним

завершенням якої в умовах монополярного світу був лише варіант активізації прибічників жорсткої лінії в американському істеблішменті. Події 11 вересня 2001 р. прискорили трансформацію політики США на Близькому і Середньому Сході в бік інтервенціонізму. Однак осмислення складних процесів у мусульманському світі з точки зору категорій «добра» і «зла», чорно-білими параметрами, призвело до великих ускладнень для американської політики як на регіональному, так і на глобальному рівні. «Завдяки» діяльності своїх попередників політика адміністрації Б. Обама опинилась у глухому куті у субрегіоні Перської затоки (і на Близькому Сході загалом). У зв'язку з цим неможна виключати, що і нова адміністрація повернеться до різких та непередуманих дій в мусульманському світі з метою подолання цього неприпустимого для наддержави становища.

Література

1. Волович О.О. Про плани демократизації Близького Сходу / О.О. Волович // Близький Схід: міжнародна безпека, регіональні відносини та перспективи для України. Монографія. — К.: Фоліант, 2008. — С. 157-168; Коппель О.А. Перська затока: проблема безпеки в 80-ті — 90-ті роки / О.А. Коппель. — К.: Школяр, 1998. — 200 с.; Швед В.О. Близькосхідний регіон у сучасних стратегіях трансатлантичної спільноти / В.О. Швед. — К.: НІСД, 2006. — 242 с.
2. Захарченко А.М. Арабсько-ізраїльський конфлікт: проблеми врегулювання на сучасному етапі / А.М. Захарченко // Збірник статей. — О.: Фенікс, 2009. — 238 с.; Макух В.В. Україна і країни Магрибу: реальність та перспективи / В.В. Макух // Збірник статей. — О.: Фенікс, 2010. — 243 с.
3. Weekly Compilation of Presidential Documents. — 1980. — January 28. — P. 194-198.
4. Karabell Z. Backfire: US Polisy toward Iraq, 1988 — 2 August 1990 // The Middle East Journal. — 1995. — Vol.49, №1. — P. 28-47.
5. USCENTCOM. Strategic Environment. 1994 // <http://www.milnet.com/milnet/pentagon/centcom/chap1/strategic/htm> — P. 1-2.
6. A National Security Strategy for a New Century. May 1997 // <http://www.fas.org/man/docs/strategy97.htm> — P. 53.
7. Klare M.T. The New «Rogue State» Doctrine // World Politics 96/97 / Ed. by H.E. Purkitt. — Guilford: Dushkin Publishing Group, 1996. — P. 30-32.
8. Halliday D. Iraq and the UN's Weapon of Mass Destruction // Current History. — February 1999. — Vol.98, №625. — P. 65-68.
9. Garfinkle A. Lining on Saddam // The Washington Quarterly. — Summer 1998. — Vol. 21, №3. — P. 15-18.
10. Kay D.A. Iraq Beyond the Crisis du Jour // The Washington Quarterly. — Summer 1998. — Vol.21, №3. — P. 10-14.
11. Rodman P.W. Foreign Policy and Domestic Scandal // American Foreign Policy 00/01 / Ed. by G. Hastedt. — Guilford: Dushkin/McGraw-Hill, 2000. — P. 128-132.
12. Brzezinski Z., Scowcroft B., Murphy R. Differentiated Containment // Foreign Affairs. — May/June 1997. — Vol.76, №3. — P. 20-30.
13. Чомски Н. Аутизм імперії // <http://www.inosmi.ru/translation/>

14. Bush G.W. «We Can Handle It» // Newsweek. — 2001. — December 3. — P. 24-27.
15. США разработали концепцию завершения «борьбы со злом» // <http://www.iraqwar.ru>
16. Rice C. Transforming the Middle East // Washington Post. — 2003. — August, 7.
17. Cheney D. The Greater Middle East — The Bush Administration's Perspective // <http://www.theglobalist.com/DBWeb/StoryId.aspx?StoryId=3754>

Гребцов В.В. Концептуальное обеспечение политики США в отношении региона Персидского залива в первом десятилетии XXI в. — Статья.

Аннотация. В статье рассматриваются проблемы формирования политической линии США по отношению к региону Персидского залива в первом десятилетии века, исследуются истоки и цели данной политики, причины её модификации, реакцию на неё со стороны американских и арабских политических кругов, а также анализируются её последствия.

Ключевые слова: регион Персидского залива, политика США, доктрина, «двойное сдерживание», «Великий Ближний Восток», «ось зла».

Grebtsov V.V. Conceptual background of the US policy towards the Persian Gulf region in the first decade of the XXI century. — Article.

Summary. The paper is dedicated to the problem of forming of the US policy concerning the Persian Gulf region during the first decade of XXI centuries. The author examines political basis and principle aims of that policy, reasons and motives of its evolution, the American political society reaction, and analyses political consequences of the US regional course.

Keywords: Persian Gulf region, US policy, doctrine, «dual containment», «Greater Middle East», «evil axes».